

ДІЄСЛОВА НАДПРИРОДНОГО
ПСИХІЧНОГО ВПЛИВУ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Статтю присвячено дослідженню семантики дієслів психічного впливу (ДПВ) у сучасній німецькій мові, виявленню закономірностей їхнього структурно-семантичного розвитку і створенню семантичної класифікації. Основну увагу приділено розгляду лексико-семантичної підгрупи ДПВ зі значенням надприродного впливу та аналізу синонімічних рядів ДПВ, які входять до її складу.

Ключові слова: дієслова психічного впливу, семантична класифікація, лексико-семантична група, синонімічний ряд.

Статья посвящена исследованию семантики глаголов психического воздействия (ГПВ) в современном немецком языке, выявлению закономерностей их структурно-семантического развития и созданию их семантической классификации. Основное внимание уделено рассмотрению лексико-семантической подгруппы ГПВ со значением сверхъестественного психического воздействия и анализу синонимических рядов ГПВ, входящих в ее состав.

Ключевые слова: глаголы психического воздействия, семантическая классификация, лексико-семантическая группа, синонимический ряд.

The article deals with the semantics of mental influence verbs (MIV) in the contemporary German language, identifies regularities of their structural and semantic development and works out their semantic classification. It focuses mostly on the lexical and semantic subgroup of MIVs with a value of supernatural effects and on the analysis of synonymic number of the MIVs, being a part of it.

Keywords: mental influence verbs, semantic classification, lexical and semantic group, synonymic set, componential analysis, semantic role.

1. Дієслова психічного впливу, тим більше дієслова, які позначають надприродний психічний вплив, ніколи не виділялися й не досліджувалися як окрема лексико-семантична група в німецькій мові. Але такі дієслова досить часто використовуються в мові та літературних творах, тому доцільними є їх розгляд та семантична класифікація.

1.1. Найповніше теорію впливу представлено в психології та психолінгвістиці, де описано кілька його різновидів. Вплив характеризується як «процес і результат зміни індивідом поведінки іншої людини, його установок, намірів, уявлень, оцінок тощо під час взаємодії з ним» [7: 37]. Другий різновид впливу розуміється як «цілеспрямоване перенесення руху, інформації чи інших, у тому числі матеріальних, агентів від одного учасника взаємодії до іншого» [7: 37]. Третій різновид впливу – це навіювання, яке є цілеспрямованим комунікативним впливом на поведінку і свідомість людини, в результаті якого людина всупереч наявній фактичній інформації визнає існування того, що насправді не існує, або щось робить всупереч своїм намірам або звичкам [7: 37-41].

1.2. Підгрупа дієслів зі значенням надприродного впливу найбільш пов'язана з таким різновидом впливу як навіювання. Віра в можливість змінити реальність особливими символічними діями, обрядами й ритуалами була притаманна людському суспільству із давніх часів. Чародії могли наврочити людині, навести на нього хворобу, навіть вбити. З іншого боку, подібні лиха можна було усувати чарами і сприяти добробуту, повідомляти силу і невразливість, повертати молодість. Віра в надприродний вплив породила релігію, тому шар лексики, яка описує надприродні явища, існує в кожній мові і є дуже численним.

1.3. У цьому дослідженні ЛСГ дієслів психічного впливу розуміється слідом за Е. В. Кузнєцовою як ієрархічна організація, «об'єднання слів однієї частини мови на базі єдиної семантичного ознаки»[5: 87]. Термін «підгрупа» був обраний у традиційному значенні «підрозділ групи»; «синонімічний ряд» розуміється як кінцева одиниця лексичного дерева, яке об'єднує в собі значення слів, що знаходяться у відносинах безпосередньої семантичної близькості і відповідають дефініції, яку дав Ю. Д. Апресян: «Синонімами зазвичай вважаються слова з однаковими або близькими значеннями і сполучуваністю, яка частково збігається, здатні заміщати один одного в деяких контекстах» [1: 200].

1.4. Як один з основних робочих прийомів дослідження семантики ДПВ в статті використовується метод компонентного аналізу. Цей метод полягає в «дослідженні змістовної сторони значущих одиниць мови», і його метою є «розкладання значення на мінімальні семантичні складові» [4: 233]. Слід підкреслити, що провідною семою ДПВ є сема впливу, і цей факт дає змогу стверджувати, що ДПВ є каузативними, тому що «сема впливу притаманна тільки каузативним дієсловам як функціонально-семантичному розряду дієслів» [3: 76-77].

Досвід попередніх досліджень дозволяє визначити *актуальність теми* цієї роботи, яка зумовлена тим фактом, що ДПНВ ніколи не виділялися й не досліджувалися як окрема лексико-семантична підгрупа в німецькій мові попри частотність їхнього використання, численність і важливість у базовому лексиконі носіїв кожної мови.

2. *Мета статті* полягає у виведенні формул тлумачення, аналізі й описі валентнісних структур синонімічних рядів (СР), які входять до складу підгрупи ДПНВ, та створенні їхньої семантичної класифікації в німецькій мові. *Об'єктом дослідження* є дієслова зі значенням психічного надприродного впливу в німецькій мові. *Предмет дослідження*: вивчення семантичних особливостей ДПНВ. *Матеріал дослідження*: лексико-семантичні варіанти (ЛСВ) ДПНВ як найпростіші одиниці (елементи) їхньої смислової структури в німецькій мові, дібрані шляхом суцільної вибірки з тлумачених одномовних словників німецької мови [10]. Кількість дібраних ДПНВ становить 51 одиниць, загальна кількість вибірки дієслів, які відносяться до ЛСГ ДПВ, становить 5127 ЛСВ.

3. Основними актантами всіх дієслів є суб'єкт й об'єкт, які, услід за німецьким дослідником Максом Мьоллером [12: 11–19], співвідносяться відповідно зі стимулом (далі Stim), що позначає джерело сприйняття, та Експерієнцером (Exp), носієм відчуттів і сприймань, який зазнає істотних змін. До семантичних валентностей другого плану відносяться засіб Med¹, інструмент Instr; мета Dest; зміст звернення, наказу, заборони, до-

¹ Назви типів семантичних валентностей використовуються слідом за Ю. Д. Апресяном: Med (від англ. *medium* 'засіб'), Instr (від англ. *instrument* 'інструмент'); Dest (від англ. *destination* 'мета'); Cont (*content* 'зміст'); Itin (англ. *itinerary* 'маршрут'), Loc (*location* 'місцеположення'), Result (англ. *result* 'результат') [2: 125-126]

зволу, примусу Cont; направленість дії впливу Itin; місце Loc; результат Result та інші. До складу підгрупи дієслів надприродного впливу входить 51 лексико-семантичний варіант ДНПВ, згрупований у десять СР, кожний СР має назву завдяки своїй інтегральній семі. У кожному ряді дієслова стоять за ступенем уживаності у мові². Цифра поряд з лексико-семантичним варіантом дієслова (ЛСВ) позначає номер його значення в словниковій статті відповідного дієслова у словнику Дуден [10].

3.1. СР 'Зачарувати' (9 ЛСВ): *verwandeln 1* 'перетворювати чарами' (нейтр.); *bezaubern 1* 'зачарувати/зачаровувати' (нейтр.); *verhexen 1* 'зачарувати/зачаровувати' (негат.); *verwünschen 2* 'зачарувати/зачаровувати' (негат.); *verzaubern 1* 'зачарувати/зачаровувати' (нейтр.); *zurückverwandeln 1* 'перетворювати чарами в попередній стан' (нейтр.); *anhexen 1* 'напустити силою чаклунства' (негат.); *behexen 1* 'зачарувати/зачаровувати' (негат.); *bestriicken 1* 'зачарувати/зачаровувати' (негат.). Формула тлумачення СР: X зачарує Y = ,особа X усвідомлено за допомогою надприродної сили F³ та виконання певного магічного ритуалу⁴ R⁵ психічно впливає на особу Y і каузує її змінити свій фізичний/психічний стан та/або підкоритися X-ку'. Семи ідентифікації СР: 'вплив', 'каузальність', 'направленість на об'єкт', 'надприродна сила', 'перетворення', 'підкорення'. Типовими значущими префіксами для цього СР є *ver-* (зустрічається у 4 ЛСВ), що означає «зміну стану, перетворення в щось» [8: 448]; *be-* (3 ЛСВ) зі значенням «приведення в будь-який стан або надання відповідної ознаки» [8: 81]; *ver-* (3 ЛСВ) зі значенням «зміни стану, перетворенням» [8: 448]; *an-* (1 ЛСВ) «надання чогось комусь» [8: 53]; *zurück-* (1 ЛСВ) «зворотна дія» [8: 477].

ДНПВ СР 'Зачарувати' мають до чотирьох семантичних валентностей: *Die böse Hexe (Stim) verwandelte den Prinzen (Exp) in einen Frosch (Result) mit ihrem Zauberstab (Instr)* [9]. 'Зла відьма перетворила принца на жабу своєю чарівною паличкою.'. Stim часто є людиною, твариною, групою людей, нерідко це казкові персонажі або надприродні істоти: *Geschöpfe der Nacht verzaubern, Gaukler treiben ihr Spiel mit den Besuchern und Musik entführt in eine andere Welt* [9]. 'Істоти ночі зачаровують, фокусники грають в свою гру з публікою і музика уводить в інший світ.'. Exp зазвичай є людиною, твариною або групою людей, або метонімічним перенесенням їхніх позначень: *Die Hexe verzauberte die Königssöhne in Schwäne* [10]. 'Відьма перетворила королівських синів у лебедів.'; *Die Fee verwandelte die Vögel in Kinder zurück* [10]. 'Фея перетворила птахів назад у дітей.'.

3.2. СР 'Заклинати' (7 ЛСВ): *austreiben 2* 'виганяти злого духа'; *bannen 1* 'заклинати' (позит.); *beschwören 3* 'заклинати, виганяти злого духа' (позит.); *besprechen 4* 'заклинати, заговорювати' (позит.); *exorzieren 1* 'виганяти злого духа' (позит.); *exorzisieren 1* 'виганяти злого духа' (позит.); *fortzaubern 1* 'звільняти від чарів' (позит.). X закликає Y = ,особа X усвідомлено, виконуючи певний ритуал R закляття, психічно впливає на особу Y і винищує за допомогою надприродної сили F в душі/тілі Y хвороботворні, руйнуючі надприродні субстанції S⁶, каузуючи Y-ка покращити свій психічний/фізичний стан'. Семи

² Вказівки про словникову частотність взято з досліджень корпусу Дудена[11].

³ Скорочення для змінної F від англ. «force» - сила.

⁴ Під «ритуалом» традиційно розуміється «кодифікована система дій (у тому числі мовних), які служать для вираження певних соціальних і культурних взаємин.» [6].

⁵ Скорочення для змінної R від англ. «ritual» - ритуал.

⁶ Скорочення для змінної S від англ. «substance» - субстанція.

ідентифікації СР: 'вплив', 'каузальність', 'направленість на об'єкт', 'заклинання', 'виганяти', 'висвободжати', 'злий дух', 'хвороба'. Семантичну направленість ряду підтверджено префіксами *be-* (2 ЛСВ) зі значенням «приведення в будь-який стан або надання відповідної ознаки» [8: 81] та *fort-* «значення видалення, усунення чогось» [8: 163]. Дієслова цього ряду є тривалентними: *Der Zauberer (Stim) beschwörte einen Besessenen (Exp) mit Zauberformeln (Instr)* [9]. 'Чарівник магiчними формулами закликає одержимого.'; *Doch nicht nur Menschen wurden besprochen, sondern auch Tiere: das Vieh im Stall, oder Hunden und Katzen* [9]. 'Однак не тільки на людей накладали замовляння, але й на тварин: на худобу в стайні, на собак і кішок.' У ролі Exp ДПВ часто виступають іменники, що позначають злого духа, диявола, демонів тощо, тобто психічний вплив від Stim направлений безпосередньо на уособлення нечистої сили: *Er wollte das Gespenst bannen* [10]. 'Він хотів вигнати привида.'; *Wie besiegt man nun den Teufel? Man exorziert ihn nach dem Vorbild des Exorzisten Jesus Christus* [10]. 'Як зараз перемагають диявола? Його виганяють за прикладом екзорциста Ісуса Христа.'

3.3. СР 'Оживляти' (5 ЛСВ): *beleben 1* 'воскрешати, оживляти' (позит.); *aufwecken 1* 'воскрешати (позит.), оживляти, будити (з мертвих)'; *aufwecken 2* 'воскрешати, оживляти' (позит.); *wiederbeleben 1* 'оживляти, повертати до життя' (позит.); *wiedererwecken 1* 'воскрешати, оживляти' (позит.). X оживляє Y = 'особа X усвідомлено, за допомогою надприродної сили F, виконуючи певний ритуал R оживлення, психічно впливає на особу Y і казує Y-ка знову жити'. Семи СР: 'вплив', 'каузальність', 'направленість на об'єкт', 'надприродна сила', 'життя', 'повертати'. Сема 'оживляти' повторюється і в префіксах цього СР: *be-* (2 ЛСВ) зі значенням «приведення в будь-який стан або надання відповідної ознаки»; *auf-* значення «початка дії, зміни стану, приведення в будь-який стан кого-небудь» [8: 72], сполучення двох префіксів *auf-* + *er-*, що посилює значення «початка дії, зміни стану, приведення в будь-який стан» [8: 72, 133]; у сполученнях *wieder-* + *er-*, та *wieder-* + *be-* значення зміни стану посилюється значенням префікса *wieder-* «відновлення попереднього стану, повторення» [8: 464]. Дієслова цього ряду є тривалентними: *Gott (Stim) hat Jesus(Exp) von den Toten (Itin) aufgeweckt, so wirst du gerettet werden* [9]. 'Бог оживив Ісуса із мертвих, так що врятуєшся й ти.' З прикладу видно, що роль Stim виконує Бог, тобто могутня надприродна істота, але Stim може бути й людина або група людей: *Eine dubiose russische Sekte hat den Einwohnern der Stadt Beslan angeboten, ihre bei dem Geiseldrama im vergangenen September umgekommenen Verwandten wieder zum Leben zu erwecken* [9]. 'Сумнівна російська секта запропонувала жителям міста Беслана оживити їх загиблих при драматичному захопленні заручників в минулому вересні родичів.'. Exp цього СР зазвичай є особа зі значенням 'мертвий': *Aber wir leben und sterben unter dem Versprechen von Jesus, dass er die Toten aufwecken wird zu einem Leben, in dem es keinen Tod und kein Leid mehr gibt* [9]. 'Але ми живемо і вмираємо обіцянкою від Ісуса, що він поверне мертвих до життя, в якому більше немає смерті і горя.'

3.4. СР 'Полонити, звабити' (8 ЛСВ): *bannen 2* 'полонити, звабити' (негат.); *berücken 1* 'звabлювати, полонити' (негат.); *betören 2* 'полонити, звабити' (негат.); *bezirzen 1* 'полонити, звабити' (негат.); *umgarnen 2* 'полонити, звабити, зловити (у своїй ситі)' (негат.); *verlocken 1* 'заманювати, спокушати' (негат.); *bestriicken 1 (nepen.)* 'звabлювати, полонити' (негат.); *festbannen 1* 'зачаровувати, приковувати (увагу)' (нейтр.). X звabлює Y = 'особа X усвідомлено/неусвідомлено, за допомогою надприродної сили F, виконуючи певний

ридуал R, психічно впливає на особу Y і каузує Y-ка підкоритися X-у і робити щось гриховне'. Семи CP: 'вплив', 'каузальність', 'направленість на об'єкт', 'надприродна сила', 'підкорення'. Типовими для цього ряду є префікси *be-* (4 ЛСВ), *ver-* (1 ЛСВ) зі значенням приведення в новий стан, *fest-* (1 ЛСВ) значення «міцного зв'язку, утримання» [8: 160]. Дієслова цього ряду є тривалентними: *Und sie (Stim), nach vielen vielen Tränen und vielen vielen Liedern, steigt, ein verkehrter Orpheus, in die Unterwelt, um den Hades (Exp) mit ihrem Gesang (Instr) zu betören* [9]. 'І вона, як вже інший Орфей, після багатьох-багатьох сліз і багатьох-багатьох пісень, опускається в пекло, щоб полонити Аїда своїм співом.'. Роль Med іноді виконують іменники, синонімічні значенню 'надприродна сила' – шарм, кокетство, чари: *Im Gespräch wusste er durch seinen Charme (Med) zu bestriicken* [9]. 'У бесіді він вмів полонити своїм шармом.'

3.5. CP 'Проклинати' (4 ЛСВ): *verdammten 1* 'проклинати' (негат.); *verfluchen 1* 'проклинати' (негат.); *verwünschen 1* 'проклинати' (негат.). X проклинає Y = ,особа X усвідомлено, за допомогою надприродної сили F, виконуючи певний ритуал R побажання гуря, психічно впливає на особу Y і каузує Y-ка відчувати страх від можливості кари, муки, хвороби, смерті'. Семи CP: 'вплив', 'каузальність', 'направленість на об'єкт', 'надприродна сила', 'прокляття'. Усі ЛСВ цього ряду мають префікс *ver-* (3 ЛСВ) зі значенням «неправильної або невдалої за своїми результатами дії при основі, утвореної від іменника» [8: 446]: *verdammten –der Damm* 'перешкода', *verfluchen – der Fluch* 'прокляття', *verwünschen – der Wunsch* ,побажання'. ЛСВ цього ряду є двовалентними, часто із сирконстантом зазначення періоду, який триватиме прокляття: *Wir (Stim) werden Euch (Exp) ein Leben lang (Period) verfluchen* [9]. 'Ми будемо проклинати вас усе життя'. Поширеним є варіант дієслова у пасивному стані, без використання Stim: *Die Sünder(Exp) werden verdammt* [10]. 'Грішники будуть прокляті.'. У ролі Exp можуть виступати позначення людей, тварин, або їхніх груп у будь-якої кількості: *Aber ob sie den Wolf nun verdammten, vergöttern oder an ihm verdienen wollen: die Menschen, die ihm nahe gekommen sind, scheinen ihm verfallen* [9]. 'Але чи проклинають вони вовка тепер, хочуть обожнювати або заробляти на ньому: люди, які наблизилися до нього, потрапляють до нього в полон.'

3.6. CP 'Програмувати': (3 ЛСВ): *hypnotisieren2* 'гіпнотизувати' (нейтр.); *magnetisieren2* 'магнетизувати' (нейтр.); *programmieren2* 'програмувати' (негат.). X програмує Y = ,особа X усвідомлено/неусвідомлено, за допомогою надприродної сили F, виконуючи певний ритуал R задання програми, психічно впливає на особу Y і каузує Y-ка підкоритися і виконувати якийсь певний порядок дій/установок за наказом X'. Семи CP: 'вплив', 'каузальність', 'направленість на об'єкт', 'надприродна сила', 'контроль', 'програма', 'підкорення'. Дієслова цього CP є тривалентними: *Der Magnetiseur (Stim) setzt entweder bewußt oder auch zum Teil unbewußt seine Willenskraft mit der Willenskraft Gottes in Verbindung und magnetisiert damit (Med) die Leidenden (Exp), wodurch diese gefestigt und auch gesünder werden (Result)* [9]. 'Гіпнотизер пов'язує усвідомлено або частково неусвідомлено свою силу волі з силою волі Бога і магнетизує нею хворих, внаслідок чого вони одужують.'

3.7. CP 'Відпускати гріхи' (2 ЛСВ): *absolvieren 2* 'відпускати гріхи' (позит.); *lossprechen 1* 'відпускати гріхи' (позит.). X відпускає гріхи Y = ,особа X усвідомлено, за допомогою надприродної сили F, виконуючи певний ритуал R очищення, психічно впливає на особу Y і каузує Y-ка відчувати висвободження від вини, помилок, недоліків, по-

рушень дією, словом або думкою волі Бога'. Семи СР: 'вплив', 'каузальність', 'направленість на об'єкт', 'надприродна сила', 'висвободження', 'гріх'. Дієслова є двовалентними, іноді з сирконстантами часу: «*Ich (Stim) werde Sie (Exp) jetzt (Temp) nicht lossprechen*», *sagte der Beichtiger* [10]. «Зараз я не відпущу Вам гріхи», – сказав сповідник.

3.8. СР 'Відлучати від церкви' (2 ЛСВ): *bannen* 3 'піддавати анафемі' (негат.); *exkommunizieren* 1 'відлучати від церкви' (негат.). X відлучає від церкви Y = ,особа X усвідомлено, за допомогою надприродної сили F, виконуючи певний ритуал R відлучення, психічно впливає на особу Y і каузує Y-ка відчувати ізолюваність і відмовляє Y в праві брати участь у житті церкви'. Семи СР: 'вплив', 'каузальність', 'направленість на об'єкт', 'надприродна сила', 'заборона', 'ізолюваність', 'церква'. Префікс *ex-* невід'єднувальний префікс запозичених дієслів, надає дієсловам значення 'видалення, позбавлення чогось' [8: 151]. Дієслова найчастіше є двовалентними: *Der Papst (Stim) bannte den Kaiser (Exp)*. 'Папа відлучив імператора від церкви'. Уточнюють ситуацію сирконстанти причини: *In Rom wollte man den Popstar für seine umstrittene Bühnenshow (Cause) am liebsten exkommunizieren* [9]. 'У Римі охоче б хотіли відлучити від церкви попзірку через її скандальне сценічне шоу.'

3.9. СР 'Благословляти' (4 ЛСВ): *segnen* 1 'благословляти, освячувати' (позит.); *weihen* 1 'святити, освячувати' (позит.); *aussegnen* 2 'благословляти, освячувати' (позит.); *einsegnen* 1 'благословляти, освячувати' (позит.). Формула тлумачення СР: X благословляє Y = ,особа X усвідомлено, за допомогою надприродної сили F, виконуючи певний ритуал R побажання добра, психічно впливає на особу Y і каузує Y-ка відчувати себе нагородженим божественною благодаттю'. Семи СР: 'вплив', 'каузальність', 'направленість на об'єкт', 'надприродна сила', 'добро', 'благословення'. Префікс *ein-* має значення «інтенсивного впливу на кого-небудь» [8: 118], *aus-* – «значення прояви дії в повному обсязі при основах дієслів, що позначають дії людини» [8: 75]. Дієслова є двовалентними: *Wieder erscheint Justinian (Stim) und segnet die Menge (Exp)* [10]. 'Знову з'являється Юстиніан і благословляє натовп'.

3.10. СР 'Навертати у віру' (7 ЛСВ): *initiiieren* 3 'здійснювати обряд ініціації' (позит.), *taufen* 3 'охрестити' (позит.), *bekehren* 2 'навертати в іншу віру' (негат.); *konfirmieren* 2 'присвячувати в члени християнської громади' (позит.); *konvertieren* 2 'навертати в іншу віру' (негат.); *firmen* 2 'утверджувати в членах християнської громади' (позит.). X звертає у віру Y = ,особа X усвідомлено, за допомогою надприродної сили F, виконуючи певний ритуал R навернення, психічно впливає на особу Y і каузує Y-ка відчувати себе приналежним до певної церкви'. Семи ідентифікації СР: 'вплив', 'каузальність', 'направленість на об'єкт', 'надприродна сила', 'навернення', 'приналежність', 'церква'. Через те, що латина була і є мовою західної церкви, більшість дієслів цього СР утворені від латинських основ за допомогою префікса суфікса *kon-* у значенні «спільності, об'єднанні дій» та суфікса *-ieren*. Дієслова є тривалентними: *Adam Green behauptet, du (Stim) wolltest ihn (Exp) zu den Scientologen (Result) bekehren* [9]. 'Адам Грін стверджує, що ти хотів звернути його в саєнтологи.' Семантична валентність у реченні доповнюється сирконстантом місця: *In dieser Kirche (Loc) wäre er gefirmt worden (passiv), zu ihr hätte er eine besondere Beziehung, ließ er wissen* [9]. 'Як розповідав він, в цій церкві він був конфірмований, до неї у нього було особливе ставлення.'; сирконстантом періоду: *Nicht bestreiten lässt sich offenbar, dass etliche Kinder während ihres heimlichen Klosteraufenthalts (Period)*

getauft worden waren [9]. ‘Очевидно, не можна заперечувати, що кілька дітей під час її таємного перебування в монастирі були охрещені’; сирконстантом часу: *Kurze Zeit später (Temp) wurde Timm getauft* [9]. ‘Через деякий час Тіма охрестили’; сирконстантом умови: *(Leipzig) Jeder gute Christ kann einen Menschen taufen, wenn dieser Mensch für die Taufe des Geistes fähig ist (Cond)* [9]. ‘Кожен добрий християнин може охрестити людину, якщо ця людина досить дозріла духом для хрещення’.

4. Дослідження дієслівної лексики в рамках лексико-семантичної підгрупи ДНПВ на матеріалі німецької мови дозволило зробити такі висновки: з 51 ЛСВ ДНПВ 22 мають негативне значення, 6 нейтральне і 23 позитивне; валентність ДНПВ варіюється від двох до чотирьох; у структурі пропозиції роль стимулу найчастіше відіграє особа (людина, група людей, тварина); роль експерієндера теж виконує особа (людина, група людей). ДНПВ мають наступні семантичні ознаки: семи ‘психічний вплив’, ‘каузальність’, ‘направленість на об’єкт’, ‘надприродна сила’; загальна формула тлумачення: ‘особа X усвідомлено за допомогою надприродної сили F та виконання певного магічного ритуалу R психічно впливає на особу Y і каузує її змінити свій фізичний/психічний стан’; дієслова цієї підгрупи утворюються за допомогою семантично вмотивованих префіксів зі значенням зміни стану: *be-* (8 ЛСВ), *ver-* (7 ЛСВ), *an-, auf-, aus-, um-, los-, ex-, kon-* та ін..

Подальшими перспективами розвитку цієї теми є розширений аналіз й опис інших СР і підгруп, які входять до складу ЛСГ дієслів психічного впливу для створення їхньої класифікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апресян Ю. Д. Исследования по семантике и лексикографии / Юрий Дереникович Апресян. — М. : Языки славянских культур, 2009. — Т1: Парадигматика. — 568 с. — (Studia philologica).
2. Апресян Ю. Д. Лексическая семантика (синонимические средства языка) / Юрий Дереникович Апресян. — М. : Наука, 1974. — 377 с.
3. Дадуева Е. А. Общая характеристика каузативных глаголов / Е. А. Дадуева // Вестник СибГУТИ. — 2011. — №2. — С. 76—81.
4. Кузнецов А. М. Компонентного анализа метод / А. М. Кузнецов // Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. Ред. В. Н. Ярцева. — М. : Советская энциклопедия, 1990. — С. 233—234.
5. Кузнецова Э. В. Метод ступенчатой идентификации в описании лексико-семантической группы слов / Э. В. Кузнецова // Проблемы моделирования языка // Учёные записки тартуского государственного университета. — 1969. — Выпуск 228 (3.2). — С. 85—93.
6. Панов Е. Н. Ритуал. — Большая советская энциклопедия [Электронный ресурс]: В 30 т. — М. : «Советская энциклопедия», 1969-1978. — 3-е издание. — Режим доступа к словарной статье: <http://bse.sci-lib.com/article097109.html>
7. Різун В. В., Непийвода Н. Ф., Корнєєв В. М. Лінгвістика впливу: Монографія / В. В. Різун, Н. Ф. Непийвода, В. М. Корнєєв. — К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. — 148 с.

8. Словарь словообразовательных элементов немецкого языка / А. Н. Зуев, И. Д. Молчанова, Р. З. Мурясов и др.; Под рук. М. Д. Степановой. — М. : Рус. яз., 1979. — 536 с.

9. Deutscher Wortschatz. Leipzig: Universität Leipzig, Institut für Informatik, Abteilung Sprachverarbeitung, 1998-2007. [Digital]. — Zugriffsmodus: <http://wortschatz.uni-leipzig.de> — Bildschirmtext.

10. Duden. Deutsches Universalwörterbuch [Digital]. — 7., überarbeitete und erweiterte Auflage, CD-ROM. — Systemvoraussetzungen: Windows: Windows 2000/XP/Vista/7 Mind. 250 MB freier Festplattenspeicher CD-ROM-Laufwerk; Linux: Getestet unter Suse Linux 11.2 Mind. 250 MB freier Festplattenspeicher CD-ROM-Laufwerk; Mac: Mac OSX 10.3/10.4/10.5/10.6 Mind. 250 MB freier Festplattenspeicher CD-ROM-Laufwerk — Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag, Bibliographisches Institut & Brockhaus AG, 2011. — Bildschirmtext.

11. Häufigkeit // Duden online. Die Webseite des Verlags Bibliographisches Institut GmbH. [Digital] — Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag, Bibliographisches Institut & Brockhaus AG, 2012. — Zugriffsmodus: <http://www.duden.de/hilfe/haeufigkeit> — Bildschirmtext.

12. Möller, M. Psychische Wirkungsverben des Deutschen // Deutsch als Fremdsprache / Max Möller. — 44. Jahrgang — Heft 1 — Berlin, München : Langenscheidt, 2007. — S. 11–19.

УДК 811.161.1'06

Драпак О.З.
(Чернівці, Україна)

МІЖЧАСОВІ ТЕМАТИЧНІ УГРУПУВАННЯ У СКЛАДІ ПОНОВЛЕНОЇ ЗАГАЛЬНОВЖИВАНОЇ ЛЕКСИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ 90-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Стаття присвячена розгляду міжчасових угруповань у складі поновленої лексики 1990-х років, об'єднаних навколо спільних тематичних груп.

Ключові слова: міжчасове угруповання, поновлена лексика, тематична група.

Статья посвящена рассмотрению межвременных групп в составе обновлённой лексики 1990-х годов, объединённых вокруг общих тематических групп.

Ключевые слова: межвременные группы, обновлённая лексика, тематическая группа.

The author made an attempt to examine the intertime groups in the Ukrainian language of 1990th connected around the common theme-based groups.

Keywords: intertime group, updated vocabulary, theme-based group.

Механізм дослідження стану лексики будь-якого історичного періоду передбачає вивчення поновленої лексики. Розгляд міжчасових угруповань (під міжчасовими угрупованнями слід розуміти об'єднання, складові компоненти яких мають різні показники інтенсивності функціонування у складі загальноновживаної лексики української мови і мо-

© Драпак О.З., 2012